ח: כל כנויי פרק ראשון נדרים

ר"ן — רש"י — מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פ"ו מהלכות שבועות הל' ד סמג לאוין רמח טוש"ע יו"ד סי' רלד סעי' ט:

לז ב מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע שם סי' רמח סעי' ב:

לח ג מיי' שם הלכה ד סמג שם טוש"ע שם סי' רלד סעי' ט:

לט ד ה מיי' פ"ז מהל' ת"ת הל' ז טוש"ע שם סי' שלד סעי' כד:

תורה אור השלם

1. וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ וִיצָאתֶם וּפִשַׁתֶּם כְּעֶגְלֵי מֶרְבֵּק:
מלאכי ג כ

2. כִּי הִנֵּה הַיּוֹם בָּא בֹעֵר כַּתַּנּוּר וְהָיוּ כָל זֵדִים וְכָל עֹשֵׂה רִשְׁעָה קַשׁ וְלִהַט אֹתָם הַיּוֹם הַבָּא אָמַר יְיָ צְבָאוֹת אֲשֶׁר לֹא יַעֲזֹב לָהֶם שֹׁרֶשׁ וְעָנָף:
מלאכי ג יט

פירוש הרא"ש

כלא דברים בטלים. ומתא כאיתר דברים בטלים: הוה ליה נדרא דדביתהו. וקיים לה הנדר אי שמע לא היה נדר של ענוי נפש: **אתא** לקמיה דרב אשי. ולא היה רוצה לתתיר לה במקום רב רוצה לתתיר לה אמר אשי סהיא רבו והיא יכול לתתיר לה כדתנן בפ"ב דנעדרים כל הנדרים אחד מתיר חוץ מנדרי עצמו ואף נ"ר יהודה דאמר אף לא נדרי אשתו היה יכול להתיר בנ' אחרים אלא לאוקמי כגון דרב אמי: **בעל** שעשה שליח לחרשת אשתו. דודאי אחר נעשה שליח לחרשת אחרי אבל מתוך שקבה בעיניו נדר אשתו אולי יש לחוש שמא יוסף מדעתו על חרטת אשתו ויאמר דלדעת כן לא נדרה: **אי מכנפי אין ואי לא מכנפי לא.** אם מצאן מכונפים ושומדים נעשה שליח אבל אי כנפיהו איכו לשם כך לא דאיכפת ליהו מתוך שורח לכנפם איוסף על החרטה שאמרה לו אשתו: **ש"מ** בעל נעשה שליח לחרטת אשתו וש"מ אי מכנפי אין ואי כנפיהו איכו למשרי **ושמתא אפי' באתרא** דרבה. דקיי"ל כפ' הדר עם העובר כוכבים (דף כב.) דאמרי' מנהר כפני הרב במקום שם חולו הסם וקאמר הכא דאפילו באתרא דרבה נמי שרי שמתא דלא מאחרים לטומאה גניבה עד דאתיל קמי רבה: דיחיד מומחה שרי שמתא. פי' אם נדרו אכם ותיק ויכולא בו יכול יחיד מומחה כיולא בו לחתיר ולא לחתיר נדר אחת דאמר לקמן בפוף נערה המאורסה דאמר אפי' יחיד מומחה: **מאי דבתיב** ודרחה לכם יראי שמי. אבל דאיירי לענין בהנאתא ש"ס לבטלה בקעיים הכא: **דיינא דיומא.** שפרוריים שמאחרוים המה בהכיל דפ"ק דיומא (דף כ:) מירבא דיומא לא שמיע. תיתה אמאי לא אמר המה נעשא מפיק כדאמרינן בנ"ב (דף עז:) אלאי יומא אלאי קלינא בשביל אבן שהיתה לא"ל ואלאה בכנפי המה: **ופליגא** דר"מ. הא דאמרן דבמתה דבמה"ז אייר קרא דאיהו מיקי לה בתמה לעשיה:

ח) **כשם שא"ל לבר בלא מבן.** כדכתיב (בירמיה כג) אשר אתו (דבר) אלוס וכו' ומה לתבן את הבר וכו'. וא"ע כמי שנדהוה בחלומו אם צריך לנהוג בכל דיני מנודה. ומסתבר לי דאע"ג דאמרינן הכא דמי שנדהוה בחלומו צריך היתר אין ללמוד מכאן למי שנדר בחלום שיהא צריך היתר דהכא היינו טעמא משום דאיכא למימר שמן הסמים נדהוה מה שאין לומר כן בנדר אלא שראיתי לרשב"א ז"ל בתשובה (סי' תרס"ח) שמעשה בא לפניו והצריכו היתר: **כעל מכו שיעשה שליח לחרשת אשתו.** הר"מ במז"ל סובר בפ"ו מהל' שבועות (הל' ד) דדוקא בבעל הוא דאיכעיא לן מפני שהבעל כאשתו אבל אדם אחר פשיטא לן שאינו נעשה שליח לצרך שיהא העודר בפני המתירין והכי מוכח בירושלמי בפרק נערה המאורסה[1] דגרסינן התם מהו להתיר ע"י תורגמן שמעיינה מן הדא רבי אבא בר זוטרא אתעביד מתרגמניה דרבי יוחנן בהדא איתתא דלא תכמה למשמע סוריסטון מדבעיא לי מתירין ע"י תורגמן מכלל דפשיטא לו דע"י שליח אין מתירין ואפילו למאי דמסקינן דעל ידי תורגמן שרי דוקא תורגמן משום דבעל הדבר נמי תמן קאי אבל ע"י שליח לא הלכך הכא בבעל דוקא הוא דאיכעיא לן. ומסקינן דאפילו בבעל אי מכנפין אין אי לא מכנפין לא דאף ע"ג דאשתו כגופו לא הקילו גבי בעל אלא היכא דמכנפי אבל דליכנפי לכתחלה גביה לא כיון דממוורתא דמילתא שיהא העודר עצמו אם זו היא שיטת הר"מ במז"ל. אבל בתוספות פירשו בהפך ואמרו אדרבה גבי אינש דעלמא פשיטא לן שיכול לעשות שליח וגבי בעל דוקא הוא דאיכעיא לן משום דמיישינן שמתוך שנדרי אשתו קשין עליו יוסף מדעתו בחרטתה ומסקינן דאי מכנפין אין ואי לא לא והיינו טעמא משום דכי מכנפי ולית ליה טרחא בחילתא לא מיישינן דלמא מוסיף הוא אחרטה דילה אבל אי לא מכנפין כיון דאיכא תרתי חדא שנדריה קשין אצלו ועוד לטרח חיישינן אבל באינש אחריגא כיון דלא איכפת ליה אי [2]אינו אי לא ליכא למיחש. וכתב עוד רבינו שמשון ז"ל שאולת אדם חרטת נדרו בכתב לב"ד והם מתירין לו לפי שסוכר הרב ז"ל שאפילו בלא ידיעת העודר יכול החכם להתיר כיון שיודע שהעודר מתחרט דהחרטת חכם הרי היא כהפרת בעל ותניא בסוף קדושין (דף פח:) אישה הפרס הי' יפלת לה [מתרגם לן במה הכתוב שנדרה כנדר ושמע בעלה והיפר לה והיא לא יקיפה וכו'] ולא מצינו חלוק בין הפרת בעל להתרת חכם אלא בלשון: **שמע מינה לא יאלי למשרי נדרא כאסרא דרביה.** לא יאלי אינו נראה כלומר שאם לא כן רבינא עצמו היה מתיר נדר לאשתו. ואם תאמר והיכי מצי עביד הכי והתנן במסכת נגעים (פ"ב משנה ה) כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו ר"מ אומר אף לא נגעי קרוביו כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו ר' יהודה אומר אף לא נדרי אשתו שביניה לבין אחרים ומוכח בירושלמי[3] דהלכה כר"י. י"ל דאפ"ה בהדי אחריני הוה מצי שרי אי לאו משום יקרא דרביה דהא תנן במס' בכורות[4] כל הבכורות אדם רואה חוץ מבכורות עצמו ואפ"ה אמרינן התם דמלטרף הוא עם שני הדיוטות כדדייקינן בסוף פרק עד כמה (בכורות לא.) תלינמא בחד ומי מהימן אלא בתלתא ומי חמיתי אלמא בהדי אחריני שרי. ואפי' תמצא לומר דהכא שאני משום דאשתו כגופו ואפי' אלטרופי נמי לא מלטרף דה"ל כעודר עצמו אפ"ה אי לאו משום יקרא דרביה היה אומר רבינא לתלמידיו שיתיהו ומדלא עבד הכי ש"מ לא יאלי למשרי נדרא כאסרא דרביה: **ושמתא אפילו באתרא דרביה ויחיד מומחה שרי שמתא.** הני לאו מהאי עובדא נפקא לן אלא איידי דאמר דלא יאלי למשרי נדרא כאסרא דרביה קאמר דגבי שמתא שרי. והאי יחיד מומחה דשרי שמתא אינא מ"ד דוקא חכם מובהק ובקי בהלכות נדרים אע"פ שאינו סמוך שרי נדרא ושמתא דגבי הפרת נדרים לא כתוב בפרשה אלהים המשמע סמוכין אלא רשאי מטות מ[5]והייטו דאמרי' אמרו ליה רבנן [6]לרב הונא שרי נדרא ביחיד אמר להו רב הונא רשאי לרשאי המטות והא רב הונא לאו סמוך הוה ואפ"ה שרי נדרא ביחיד. והכי נמי מוכח בבכורות כפ' פטולי המוקדשין (לז:) דאמרי' התם ג' מתירין את הבכורות[7] במקום שאין חכם ואמרינן חכם כגון מאן אר"י כגון אנא והא ר"נ לא הוה סמוך. אלמא כל אדם רב מובהק שרי נדרא. ואן כ' הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' שבועות (הל' ה) ועוד אכתוב בזה בפ' אלבעה נדרים (לקמן כג. ד"ה והיתר) ופ' נערה המאורסה (שם עח:) בפ"ד. ואיכא מ"ד דכי היכי דג' הדיוטות מתירין את הנדר במקום שאין מומחה דגדול נמי נדר הוא דהא אמרינן בסוף פ' ד' מיתות (סנהדרין סח.) בעובדא דר"א הותר הנדר אלמא גדול נמי נדר מקרי וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהל' ת"ת (הל' ז): **הדין תירגא דיומא מסי.** אבל הנראה בחמה כשהיא נכנסת דרך מלון קרוי תירגא: **אין ניכנס לעפיר לבא.** לאו לאחר מיתה קאמר דודאי איכא ניהנם לרשעים אלא לעתיד לבא לאחר תחיית המתים קאמר שאותן רשעים שיהיו נחרפות לדראון עולם כדכתיב בדניאל (יב) לא יהיו נדונין בניהנם אלא בהאי דינא שהקב"ה יוציא חמה מנרתיקה כדי שיהיו אלו מצטערין ושיתרפאו בה לצדיקים והכי נמי מוכח בהדיא בפ"ק דע"ז [ג:] דלאחר תחיית המתים קאמר:

מתני'

כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים. ומתא הא דאמרו ליה דבריה בטלים הוו: **הוה ליה נדרא לדביתהו.** ואיהו לא הפיר לה בו ביום שמעא: **אי מיכנפין.** תלתא מומחין דאמרו ליה שפיר דמי (ב): **לא שרי למישרי נידרא כאסרא דרביה.** משום הכי לא בעי רבינא למישרא לה מקמיה רביה: **ויחיד מומחה שרי שמתא.** דלא בעי עשרה כמו לגידוי: **יראי שמי.** למי שיראין להוליא שם שמים: **תירגא.** זיהרא דשמשא והיינו לא (יומא כ:) דכתיב ב[8]וכל דאתי אריעא כלא מסיכין: **מסי.** מרפא דכתיב שמש צדקה ומרפא: **צדיקים מתרפאין בה.** כאותו הסמש דלע"ל אבל בהאי שמש לית ביה רפואה: **ולבסוף אותם היום הבא.** שמש של אותו יום:

מתני'

דאמר אין גיהנם לעולם הבא אלא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה צדיקים מתרפאין בה ורשעים נידונין בה [9]שנאמר וזרחה לכם יראי שמי שמש וגו' ולא עוד אלא שמתעדנין בה שנאמר [1]ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק והרשעים נידונין בה שנא' [2]הנה יום בא בוער כתנור [3] וגו': מתני'

[1] ודרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק.

[2] כי הנה היום בא בער כתנור והיו כל זדים וכל עשה רשעה קש ולהט אתם היום הבא אמר יי צבאות אשר לא יעזב להם שרש וענף:
מלאכי ג יט

[3] ודרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק.

[4] כי הנה היום בא בער כתנור והיו כל זדים וכל עשה רשעה קש ולהט אתם היום הבא אמר יי צבאות אשר לא יעזב להם שרש וענף:
מלאכי ג יט

[5] ודרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק.

[6] כי הנה היום בא בער כתנור והיו כל זדים וכל עשה רשעה קש ולהט אתם היום הבא אמר יי צבאות אשר לא יעזב להם שרש וענף:
מלאכי ג יט

[7] ודרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק.

[8] כי הנה היום בא בער כתנור והיו כל זדים וכל עשה רשעה קש ולהט אתם היום הבא אמר יי צבאות אשר לא יעזב להם שרש וענף:
מלאכי ג יט

[9] ודרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק.